

Висока школа струковних студија
за образовање васпитача
Нови Сад

Петра Драпшина 8

21000 Нови Сад

ЛИКОВНО СТВАРАЛАШТВО ДЕЦЕ У ОКВИРУ ТЕМЕ / ПРОЈЕКТА

МАСТЕР РАД

Професор: мр Јованка Улић

Студент: Зорица Јакић

Чланови комисије: др Угљеша Цолић

Број индекса: 45м/21

др Миленко Јанковић

Нови Сад, септембар 2023.

АПСТРАКТ

Ликовно изражавање је свеприсутно код деце предшколског узраста. Дете са непуних годину дана већ истражује своју околину, опипава, упознаје текстуре, игра се различитим предметима, слаже их на различите начине и тако већ нешто ствара. Ако деци дамо различите ликовне материјале да њима манипулишу сами ће наћи пут до стваралаштва. Веома је важно уважити дечији аутентичан ликовни израз, деца на тај начин стичу самопоуздање, развијају машту и креативност. Упознају се са ликовним материјалима и техникама. Развија се склоност ка уметности, естетици уопште. Путем ликовног изрази дете изражава своје мисли, осећања. Пут сазревања сваког детета може се видети у његовом цртежу, а у предшколском добу деца показују природан интерес за цртање, сликање, вајање. Мотивисање деце да експериментишу и стварају користећи разноврсне материјале, технике утиче на сваки аспект развоја, те је у вртићу потребно да васпитач подстиче овај начин изражавања. Пројектни приступ учења деци омогућује деци да кроз експериментисање и истраживање са другом децом и одраслима цртају, обликују материјале, конструишу, сликају.

Кључне речи: дете, стваралаштво, вртић, ликовни материјали и технике, пројекат

ABSTRACT

Art expression is omnipresent in preschool children. A child under one years old is already exploring its surroundings, feelings, getting to know textures, playing with different objects, arranging them in different ways and thus already creating something. If we give children different materials for them to use, they will find way to express creativity. It is very important to appreciate children's authentic artistic expression, in this way learn self-confidence, develop imagination and creativity. They become familiar with art materials and techniques. A tendency towards art and aesthetics in general develops. Through artistic expression the child expressing its thoughts and feelings. The path of maturation of each child can be seen in its drawing and preschool age children are showing a natural interest in drawing, painting, sculpting. Motivating children to experiment and create by using diverse materials and technique affects of child development and in kindergarten it is necessary that the teachers encourage this way of expression. The project approach to learning enables children to learn through experimenting and researching, together with other children and adults they can draw, shape materials, construct, paint.

Keywords: child. creativity, kindergarten, art materials and techniques, project.

Садржај:

УВОД	- 1 -
1. ТЕОРИЈСКИ ДЕО	- 2 -
1.1. Значај дечијег стваралаштва	- 2 -
1.2. Подстицање дечијег стваралаштва	- 3 -
1.3. Ликовно стваралаштво у оквиру пројекта	- 3 -
1.4. Примена ликовних техника у оквиру пројекта	- 4 -
1.5. Физичка средина као подстицај за ликовно стваралаштво	- 6 -
2. ПРАКТИЧНИ ДЕО.....	-6
2.1. Просторна целина за визуелно изражавање.....	-6
2.2. Начини коришћења ликовних материјала и техника у оквиру пројекта.....	-7
3. МЕТОДОЛОГИЈА ИСТРАЖИВАЊА	- 11 -
3.1. Проблем, предмет, циљ и задаци истраживања	- 11 -
3.2. Хипотезе истраживања	- 12 -
3.3. Метод истраживања	- 12 -
4. ДИСКУСИЈА.....	- 23 -
5. ЗАКЉУЧАК	- 25 -
ЛИТЕРАТУРА.....	- 27 -
Прилог: Упитник за васпитаче	- 28 -

Попис табела, графикана

Табеле:

Табела 1. Пол испитаника	- 12 -
Табела 2. Старосна структура	- 13 -
Табела 3. Степен стручне спреме	- 13 -
Табела 4. Године радног стажа испитаника	- 14 -
Табела 5. Подстицање ликовног стваралаштва код деце	- 15 -
Табела 6. Учествовање деце у оквиру пројекта и коришћење ликовних техника и материјала ...	- 19 -
Табела 7. Коришћење понуђених материјала у оквиру теме/пројекта	- 20 -
Табела 8. Најчешћи материјали приликом реализације теме/пројекта	- 21 -

Графикони:

Графикон 1. Нуђење разноврсног материјала у оквиру пројекта.....	- 16 -
Графикон 2. Учествовање у развијању пројекта и ликовним активностима које се одвијају у оквиру истог	- 17 -
Графикон 3. Учествовање родитеља у развијању теме/пројекта.....	- 17 -
Графикон 4. Учествовање родитеља у пројектима	- 18 -
Графикон 5. Ликовне технике у оквиру пројекта	- 19 -
Графикон 6. Учесталост коришћења материјала у оквиру теме/пројекта.....	- 21 -
Графикон 7. Могућност одабира деце жељене ликовне технике и материјала током пројекта.....	- 22 -

УВОД

За предшколско доба могли бисмо рећи да је златно доба дечијег стваралаштва које има велики утицај на развој дететове личности. Дете кроз стваралаштво богати своју личност, стиче искуства, оплемењује емоције, гради сопствени естетски сензибилитет. Дете кроз стваралачко изражавање представља свој однос према свету, људима и стварима које га окружују. Током процеса стварања и изражавања дете бира, уноси, прерађује, уобличава своја искуства у нову целину која нам открива дететове ставове, емоције, личност, проблеме. Самом детету продукт стваралаштва није важан, већ процес кроз који експериментише, испробава, игра се бојама, материјалима, пушта машти да га води и где ствара неку нову стварност која му одговара.

"Основна вредност дечијег изражавања је у његовој искрености, заснованости на унутрашњим потребама, немању циља ван самог процеса." (Станојевић, Кастори, Каменов 1987. бр. стр. 10)

1. ТЕОРИЈСКИ ДЕО

1.1. Значај дечијег стваралаштва

"Руковањем ликовним материјалима у процесу ликовног изражавања дете активно учествује у низу комплексних активности које подразумевају стицање чулног искуства, изражавање и изграђивање емоционалног и интелектуалног става према тако стеченом искуству. Такође, оно природним путем, на њему примерен начин, развија и усавршава мишићну спретност и стиче вештину руковања прибором, материјалима и алатима за рад. Према томе, у процесу ликовног изражавања ангажују се различите дечије способности које се самим тим и развијају, као што су способност запажања, уочавања, одабирања и задржавања података у свести, способност визуелног памћења, поређења и прерађивања чулних утисака, њиховог комбиновања у нове целине..." (Кастори, Станојевић, Каменов 1987. бр. стр. 23)

Развија се естетска емоција, дете почиње да реагује на оно што му је лепо, естетско, а самим тим долази и до ангажовања маште што оплеменењује унутрашњи свет детета. Можемо рећи да је ликовно изражавање један вид комуникације детета са средином која га окружује.

Учествујући у истраживању, експериментисању и манипулисању ликовним материјалима дете развија слободу изражавања, упорност, отвореност, стиче самопоуздање, развијају се физичке карактеристике као што су спретност руку, прецизност.

Ликовно васпитање подразумева развој и физичких и психичких способности, сензибилитета, перцепције, подстиче способност мишљења, осећања, доживљавања, оцењивања, изражавања на одређене естетске начине.

Због свега наведеног ликовно васпитање треба да је заступљено од самог почетка живота детета, кроз његов целокупан развој и континуирано богаћење и надоградњу током читавог живота. На тај начин ствара се подлога за развој слободне и стваралачке личности.

1.2. Подстицање дечијег стваралаштва

Да бисмо подстицали дечије стваралаштво треба избегавати стереотипе, неопходно је детету омогућити да само истражује, експериментише, ствара, развија сопствени сензибилитет.

Васпитачева улога као организатора у ликовном изражавању је да задовољи дечију потребу за стваралачком експресијом, да разуме могућности детета, његова интересовања, жеље и да помогне у њиховој реализацији. Такође битно је да обезбеди мноштво материјала који ће бити инспиративни за дете. Васпитач треба да се побрине и за физичку средину и креира просторну целину која ће "провоцирати" дечију знатижељу и подстицати интересовање за ликовним изражавањем. Материјали, средства и алати треба да су лако доступни.

Васпитач је активан учесник у процесу, али води рачуна о томе да не спутава дечију спонтаност, треба да ухвати тренутак када је детету потребан подстицај и да му пружи идеју како да сагледа и искористи могућности које му се нуде. Ако неко дете не жели да учествује треба му дати неки други задатак у оквиру ликовног изражавања, посматрајући другу децу вероватно ће и само пожелети да учествује. У сваком случају када васпитач добро упозна дете и открије узрок немотивисаности моћи ће да покуша да изнесе предлоге које би дете прихватило, да му понуди неки мотив за које је дете довољно сигурно да га може извести. Такође потребно је похвалити дете како би стекло сигурност у своје способности.

1.3. Ликовно стваралаштво у оквиру пројекта

Да би проширио своја сазнања и идеје васпитач мора континуирано да ради на томе, да тражи идеје на интернету, размењује искуства и идеје са колегама, проналази примере добре праксе који се могу применити у раду са децом. У оквиру пројекта васпитач истражује заједно са децом користећи разна техничка средства која ће подстаћи доживљај и упитаност деце. Користећи више врста структурираних, полуструктурираних (најчешће уносимо и користимо кутије, чепове, пластичну амбалажу, облике дрвета, летвице) и неструктурираних материјала (користимо различите врсте папира, картона, вуницу, канапе, стиропор, стиродур, алу фолије) прави заједно са децом средства за игру

и истраживање. Користи се дигиталном технологијом како би деци приближио уметност, уметничка дела, како и од чега су настала, ко су аутори и сл. Потребно је да са децом користи различите врсте штампаног материјала, књига, енциклопедија, приручника, брошура. Разговара са децом, слуша њихове предлоге, идеје, договара се, заједнички мења физички простор, обогаћује са њима визуелну просторну целину. Укључује родитеље у развијање пројекта, информише их о дешавањима и току пројекта, подстиче да учествују са својим сугестијама, доношењем материјала допринесу разноврсности простора. Исто тако позива их да чешће долазе у групу, буду део групе, реализује радионице у складу са актуелном темом пројекта.

1.4. Примена ликовних техника у оквиру пројекта

Ликовни материјали и технике су важни. Деца кроз игру, манипулишући материјалом истражују њихове могућности и долази до стваралачког процеса. Потребно је деци понудити што разноврсније материјале, повремено уносити нешто ново што ће побудити њихову заинтересованост.

Понуду материјала треба прилагодити према:

- развојном степену детета и његовом начину рада
- одговарајућој теми/пројекту који је актуелан
- потреба за упознавањем довољног броја материјала како би се избор прилагодио индивидуалним склоностима сваког детета

Ликовни материјал треба да је прилагођен лакој употреби од стране деце. Цртаће хартије и материјали да буду меки, сликарски материјали пригодни за лако наношење.

Дете приликом употребе ликовних материјала упознаје линију, облик, боју, површину, смер, величину, светлост и све ове елементе користи у изради у стварању иако их не користи смишљено, већ сасвим спонтано.

У зависности од материјала који се користи и начина на који се примењују ликовне технике можемо поделити на:

- Цртеж
- Сликаство
- Графику
- Вајарство

Кроз цртеж дете као средство изражавања користи линију којом може приказати облик, правац, смер, текстуру, простор, пропорцију, величину, чак и валер. Цртежом деца представљају своје доживљаје света који их окружује, као и своја осећања.

Приликом упознавања са сликарским техникама дете прво упознаје боје, четкице. Игра се, истражује, експериментише са бојама, размазује прстићима, отискује по папиру, наноси четкицом, премазује другом бојом и истражује шта добија тим поступком.

Графика је ликовна дисциплина у којој се цртеж урезује специјалним алаткама на унапред припремљену подлогу. (Улић, 2009.) Класичне графичке технике нису препоручљиве у раду са децом предшколског узраста, али оне које се могу користити су:

- отисивање, картонтисак, монотипија
- једноставни поступци штампе у којима се користи темпера или акрилана боја са пар капи глицерина како би се успорио процес сушења.

У раду такође често користимо полуструктуриране, неструктуриране и готове (произведене) материјале.

У складу са Новим основама предшколског програма "Године узлета" физичка средина и просторне целине су структурисане тако да подстичу децу да сама износе своје идеје и жеље којом би ликовном техником желели да се изразе. Такође материјали и средства на полицама су им на дохват руке. У договору са васпитачем их користе свакодневно у оквиру теме пројекта, али и у слободним активностима.

1.5. Физичка средина као подстицај за ликовно стваралаштво

"У теорији и пракси предшколског васпитања и образовања традиционално се препознаје и истиче значај простора односно физичке средине вртића. Још је Фридрих Фребел, самим називом "киндергарден" (дечији врт) подвукао овај значај кроз симболику саме речи "врт" као нечег култивисаног и истовремено живог, стално мењајућег и израстајућег. Он је истицао да се кроз уређење физичке средине инспирише и усмерава понашање деце и тиме вртић постаје "рај за дечју игру и учење". (Павловић-Бренеселовић, Д. Крњаја, Ж. Бацковић, С. 2022.)

Те стога у просторној целини за визуелно изражавање треба распоредити средства и материјале (дрвене бојице, воштане бојице, водене боје, темпере, туш, хартија, пластелин, глина, дас маса, стиропор, картонске ролне, салвете, вуница, грађевинска мрежица, пак папри, алу фолија, ваљкови) који омогућују деци да истражују и изразе своје мисли, осећања, да своја сазнања и доживљаје могу визуелно да представе кроз цртање, сликање, вајање, обликовање, моделовање, отискивање итд.

Простор треба да подстиче децу да испитују својства материјала, да се играју са полуструктурираним и неструктурираним материјалима, да стварају нешто на различите и креативне начине.

Ангажовањем чула деца маштају, покрећу игру, развијају креативност, истражују, експериментишу. Развијају спретност, фини моторику и координацију.

2. ПРАКТИЧНИ ДЕО

2.1. Просторна целина за визуелно изражавање

У оквиру наше просторне целине за визуелно истраживање могу се наћи различити ликовни материјали, полуструктурирани, неструктурирани, произведени материјали и децу континуирано подстичем да их користе. Деца врло често то чине и самоиницијативно. Повремено мењамо изглед и садржај просторне целине како бисмо одржали заинтересованост, жељу и потребу за ликовним изражавањем. Промене се огледају у

уношењу нових материјала, коришћењу ликовних техника које до сада деца нису имала прилике да користе, као и познатих уз употребу на неки нови, другачији начин.

Слика 1. Просторна целина за визуелно изражавање

2.2. Начини коришћења ликовних материјала и техника у оквиру пројекта

Слажући разнобојне коцке деца на питање васпитача одговарају да праве сладолед који почињу да продају једни другима, разговарају који им је омиљени што је био повод за отварање пројекта "Сладолед". Уносим пластичну амбалажу од сладоледа што подстиче даљу дечију игру и заинтересованост за тему пројекта. Деца проналазе у соби материјал који им је потребан и у кутије стављају лоптице у боји, папир у боји који су згужвали, пластелин обликован да личи на кугле.

Слика 2. Пројекат "Сладолед"

Кроз даљу игру и разговор долазимо до тога како ћемо сладолед сачувати да нам се не отопи. Из просторне целине узимамо картонску кутију, фолију, селотејп и у сарадњи са родитељем детета правимо замрзивач. Да бисмо напунили замрзивач потребан нам је сладолед, организујемо радионицу. Од материјала уносимо трулекс крпе, сунђере, попитсе различитих величина, дрвене штапиће за сладолед, уз помоћ родитеља и васпитача користимо врућ лепак.

Слика 3. Пројекат "Сладолед"

Слика 4. Пројекат "Сладолед"

Такође, питали смо се колико велики сладолед може да буде, претраживали на интернету постоји ли џиновски сладолед, а потом направили свој. Користили смо стиропор, пак папир, пек папир, лепак за тапете, балоне, темпере, новинску хартију, конзерву.

Слика 5. Сладолед на штапићу

Слика 6. Сладолед у корнету

Обзиром да деца воле да истражују и експериментишу са природним материјалима у просторну целину за визуелно изражавање унели смо шишарке које смо пронашли у околини вртића, кору дрвета, лишће, гранчице, песак, каменчиће, сламу.

Слика 7. Пројекат "Медина кућица?"

Слика 8. Пројекат "Медина кућица?"

Слика 9. Пројекат "Свемир"

Слика 10. Пројекат "Медина кућица"

Цртеж је свеприсутан и један од главних начина ликовног изражавања деце. Омиљен је фломастер, али подстиче се и често коришћење дрвених и воштаних бојица. Не постоји граница када цртају, свако дете има индивидуални начин изражавања. Експериментишу бојама, пребојавају, користе више фломастера како би истражили и увидели шта ће тиме добити.

Слика 11. Пројекат "Брод"

Слика 12. Пиле

На полицама наше просторне целине за визуелно изражавање увек стоје водене боје, темпере, тушеви, четкице различитих дебљина, сунђерчићи за наношење боја и деца се врло радо изражавају путем различитих сликарских техника. Дечији штафелаји су унели посебну радозналост и често деца траже да их поставимо на столове како би оно што желе представили на овај начин. Приликом употребе темпере смо још у фази вежбања колико темпере нанети на папир, те је дете спонтано ставило други папир да упије вишак, како каже, резултат је била "шара". Остала деца су такође следила пример, упоређивали су добијене шаре.

Слика 13. Моја мама

Слика 14. Сликам, стварам, шарам

3. МЕТОДОЛОГИЈА ИСТРАЖИВАЊА

3.1. Проблем, предмет, циљ и задаци истраживања

Проблем истраживања

У овом раду проблем истраживања ће бити на који начин користимо ликовне технике и материјале у оквиру теме/пројекта, како бисмо подстакли и подржали дечије стваралаштво.

Предмет истраживања

У оквиру овог мастер рада предмет истраживања ће бити на начинима коришћења ликовних техника и материјала у пројектном приступу учењу, као и поступцима који подстичу децу да користе исте у стваралачком процесу.

Циљ истраживања

Циљ истраживања је испитивање могућности коришћења ликовних техника и материјала кроз развијање теме/пројекта у предшколском васпитању и образовању како би се подржало дечије стваралаштво.

Задаци истраживања

Задаци истраживања су:

- испитати на који начин васпитач подстиче ликовно стваралаштво код деце
- испитати да ли васпитач у оквиру пројекта нуди разнолике ликовне материјале и технике
- истражити да ли деца користе разнолике ликовне материјале и технике у оквиру пројекта
- испитати да ли родитељи учествују у реализацији пројекта у оквиру вртића

3.2. Хипотезе истраживања

Полазећи од дефинисаног проблема, назначеног предмета и постављених циљева проистичу следеће хипотезе:

X₁: Васпитач нуди различите видове подстицаја деци кроз различите технике и материјале у циљу развоја ликовног стваралаштва

X₂: Васпитач релативно често нуди деци готове (произведене) материјале у свом раду

X₃: Деца највише користе просторно пластично обликовање у свом раду током реализације пројекта

X₄: Васпитач укључује родитеље у реализацију пројекта у циљу развоја ликовног стваралаштва деце

3.3. Метод истраживања

Узорак испитаника

Истраживање је извршено у ПУ „Бамби“ у Кули у току месеца августа. Инструмент је био googl упитник. Узорак чини 27 васпитача и у табели 1 су приказани добијени резултати изјашњености испитаника по полу.

Табела 1. Пол испитаника

Узорак	Мушки	Женски
Васпитачи	0	27

Посматрајући табелу 1. уочавамо да је већински број испитаника женског пола и чини њих 27.

Табела 2. Старосна структура

Године живота	Број испитаника
До 30	2 (7,5%)
31-40	9 (33,3%)
41-50	13 (48,1%)
Преко 51 године	3 (11,1%)
Укупно	27 (100%)

Посматрајући табелу 2. уочава се да је највећи број испитаника има године живота од 41-е до 50-е и то њих 13, следе васпитачи од 31-е до 40-е године и то 33,3% испитаника. 3 васпитача су преко 51-е године док 2 васпитача има до 30 година живота.

Табела 3. Степен стручне спреме

Степен стручне спреме	Број испитаника
Виша школа	3 (11,1%)
Висока школа	10 (27%)
Специјалистичке студије	6 (22,2%)
Академске студије	0 (0%)
Мастер студије	9 (33,3%)
Укупно	27 (100%)

Посматрајући табелу 3 највећи број испитаника, њих 10 имају завршену високу школу, 9 испитаника мастер студије, а 22,2% испитаника специјалистичке студије. Вишу школу има завршено 11,1% васпитача, док академске студије нема ни један испитаник.

У табели 4. приказани су резултати година стажа васпитача у Предшколској установи. Добијени резултати су приказани у облику скале.

Табела 4. Године радног стажа испитаника

Године радног стажа	Укупан број
1-5	6 (22,2%)
6-15	9 (33,3%)
16-20	5 (18,5%)
Преко 21 годину	7 (25,9%)
Укупно	27 (100%)

У табели 4. можемо уочити да је већина васпитача који су попунили упитник од 5 до 15 година стажа и то њих 9, 7 васпитача је преко 21 годину радног стажа, за њима следе васпитачи који имају до 5 година радног стажа и то 22,2% док је најмањи број васпитача – њих 5 који имају од 16 до 20 година радног стажа у предшколској установи. Већина васпитача који су попунили упитник – њих 15 је до 16 година радног стажа што чини 55, 5% укупног броја испитаника.

Мерни инструмент

Према наведеном спроведена је анкета, намењена васпитачима како би се стекао увид из области ликовног стваралаштва током реализације теме или пројекта и да ли је укључена сарадња са породицом у овом виду активности. За истраживање је коришћен

анонимни упитник који се садржао од питања отвореног и затвореног типа. Пример упитника је приказан у Прилогу 1.

Обрада података

За обраду података коришћен је статистички програм Exel 2013. За све варијабле је приказана фреквенција одговора. Резултати су приказани табеларно и графички.

На питање на који начин васпитачи подстичу ликовно стваралаштво код деце испитаници су путем отвореног типа давали своје мишљење које је приказано у табели 5.

Табела 5. Подстицање ликовног стваралаштва код деце

Подстицање ликовног стваралаштва код деце **Број одговора**

Доступност материјала	3
Уношење разноврсног ликовног материјала	5
Понуда различитих материјала	3
Нуђење разноврсног материјала и доступност истог	3
Изношење разних ликовних материјала	2
Стварање повољних услова за спонтано препуштање деце заносу учествовања у стваралачком процесу	6
Свакодневно нуђење различитих врста материјала	5

У табели 5 су приказани подаци мишљења васпитача о подстицању ликовног стваралаштва деце. Приликом давања одговора васпитачи су се искуствено водили и давали мишљења о овој теми. Већина васпитача сматра да стварањем повољних услова за спонтано препуштање деце заносу учествовања у стваралачком процесу ће се и

подстицати ликовно стваралаштво код деце. Уношењем разноврсног ликовног материјала и њиховог нуђења ће такође подстицати децу да се ликовно изразе. Понуда различитих материјала, нуђење истог као и његова доступност подстицаће ликовно изражавање деце. Најмањи број васпитача сматра да ће изношење разних ликовних материјал подстицати децу да користи оно што је доступно како би се подстицало ликовно стваралаштво деце.

На питање да ли је ликовно стваралаштво довољно заступљено у њиховом васпитно-образовном раду сви васпитачи су одговорили потврдно, односно 100% испитаника.

Питање које је упућено испитаницима да ли у оквиру пројекта нуде разноврсне ликовне материјале приказано је графиком 1.

Графикон 1. Нуђење разноврсног материјала у оквиру пројекта

Посматрајући графикон 1 уочавамо да већина васпитача, њих 81% сматра да нуде разноврсни материјал у оквиру пројекта, док њих 19% сматра да то повремено чине. За добијени податак можемо образложити чињеницом у установи раде васпитачи старосне структуре од 41 до 50 година који су свој радни век почели ранијим програмима васпитно образовног рада и нучили су на овакав систем рада.

Питање да ли васпитачи активно учествују у развијању пројекта и ликовним активностима које се одвијају у оквиру истог приказано је графичким путем.

Графикон 2. Учествовање у развијању пројекта и ликовним активностима које се одвијају у оквиру истог

Посматрајући графикон 2 уочава се да већина васпитача, њих 18 активно учествују у развијању пројекта и ликовним активностима које се одвијају у оквиру истог док 9 васпитача то често чине. Ни један васпитач се није изјаснио да то ретко чини.

Питање које је постављено испитаницима да ли родитељи учествују у развијању теме или пројекта дато је путем графикона 3.

Графикон 3. Учествовање родитеља у развијању теме/пројекта

Графикон 3 нам даје податке да 56% испитаника даје потврдан одговор да родитељи учествују у развијању теме или пројекта док 44% то понекад чине. Ни један испитаник није се изјаснио да то родитељи не чине. Нови програм укључује активно учествовање родитеља у развијању теме или пројекта и васпитачи их укључују и у развијање ликовног стваралаштва код њихове деце.

На питање на који начин родитељи учествују у реализацији пројекта и на који начин дати су одговори који су приказани графиконом 4.

Графикон 4. Учествовање родитеља у пројектима

Посматрајући графикон 4. уочава се да већина родитеља долазе у васпитне групе и учествују у реализацији пројекта што је изјавило 37% анкетираних васпитача. Мањи број одговора је да родитељи дају предлоге и идеје везано за пројекат 33% одговора, док мањи број васпитача су изјавили да родитељи доносе материјал за рад у вртић, сматра 30% васпитача.

Питање да ли деца имају прилике да у оквиру пројекта често користе различите ликовне технике и материјале дати су у одговори у табели 6.

Табела 6. Учествовање деце у оквиру пројекта и коришћење ликовних техника и материјала

Учествовање деце	Број одговора
Врло често	17 (66,7%)
Свакодневно	8 (29,6%)
Понекад	2 (7,4%)
Готово никад	0 (0%)
Укупно:	27 (100%)

Посматрајући табелу 6 уочава се да је 66,7% васпитача изјавило да деца врло често користе ликовне технике и материјале у оквиру пројекта, 29,6% васпитача сматра да деца свакодневно користе ликовне технике и материјале у оквиру пројекта. Само 2 анкетирани васпитача су изјавила да деца повремено користе технике и материјале у оквиру пројекта а ни један васпитач није изјавио да деца готово никада не користе ликовне технике и материјале у оквиру пројекта.

Питање које ликовне технике и материјале деца користе у оквиру реализације пројекта анкетирани васпитачи су дали одговоре који су приказани у графикону 5.

Графикон 5. Ликовне технике у оквиру пројекта

Посматрајући графикон 5 уочава се да деца приликом реализације пројекта најчешће користе цртање као ликовну технику и то је изјавило 44% анкетираних васпитача, 37% васпитача је изјавило да деца користе сликарске технике, док је најмањи број васпитача, њих 19% изјавило да користе просторно пластично обликовање приликом реализације пројекта.

На постављено питање да ли је физичка средина подстицајна и материјали лако доступни сви васпитачи њих 27 односно 100% анкетираних васпитача је потврдно одговорило. Ови одговори су у складу са поставком Нових основа „Године узлета“ који су имплементирани у оквиру предшколске установе.

Питање које је гласило да ли васпитачи у свом раду користе понуђене материјале у оквиру теме/пројекта дало је могућност одабира више одговора што је приказано у табели 7.

Табела 7. Коришћење понуђених материјала у оквиру теме/пројекта

Материјали у оквиру теме/пројекта Број одговора

Полуструктурирани	24
Неструктурирани	19
Готови (произведени) материјали	15

Посматрајући табелу 7 уочава се да већина васпитача користе полуструктуриране материјале у оквиру теме/пројекта и то је изјавило 24 васпитача. Мањи број анкетираних васпитача, њих 19 користи и неструктуриране материјале, док најмањи број одговора је био 15 где васпитачи мање користе готове (произведене) материјале. Ови одговори су у складу са одабраним пројектним планирањем и програмом „Године узлета“ које се примењују у раду васпитача.

У вези са претходним питањем су дати и одговори анкетираних васпитача које материјале најчешће користе приликом реализације теме/пројекта дати су одговори у

табели 8. Приликом избора одговора анкетирани васпитачи су имали могућност одабира више одговора.

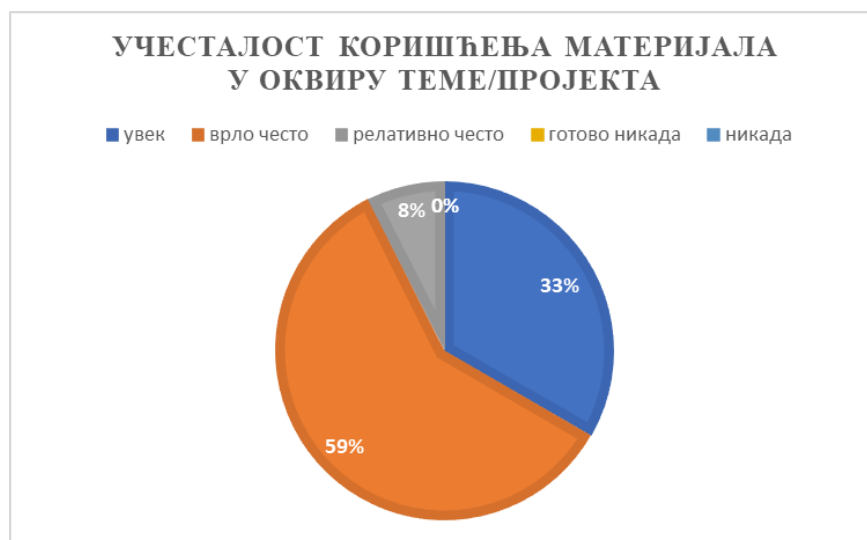
Табела 8. Најчешћи материјали приликом реализације теме/пројекта

Најчешће коришћени материјали у оквиру теме/пројекта	Број одговора
Полуструктурирани (тесто, пластелин)	20
Неструктурирани (каменчићи, шкољке, разно семење, лишће)	20
Готови (произведени) материјали (кутије, флаше)	17

Посматрајући табелу 8 уочава се да васпитачи, њих 20 најчешће у свом раду користе полуструктурирани материјал (тесто, пластелин) и неструктурирани материјал (каменчиће, шкољке, разно семење, лишће). Мањи број васпитача, њих 17 је изјавило да користе готове (произведене) материјале односно кутије, флаше приликом реализације теме/пројекта.

На питање колико често васпитачи користе понуђене материјале у оквиру теме/пројекта забележени су одговори који су приказани графиконом 6.

Графикон 6. Учесталост коришћења материјала у оквиру теме/пројекта

Посматрајући графикон 6 уочава се већина анкетираних васпитача, њих 59% је изјавило да врло често користе полуструктуриране, неструктуриране и готове материјале у свом раду током реализације теме/пројекта. 33% анкетираних васпитача је изјавило да их користе увек, док је 8% анкетираних васпитача изјавило да релативно често користе материјале током реализације теме/пројекта. Ни један анкетирани васпитач није изјавило да то чини готово никада или никада.

Последње питање које је постављено анкетираним васпитачима односило се на могућност одабира деце жељеним ликовним техникама и материјалима током пројекта. Одговори анкетираних васпитача дати су графиконом 7.

Графикон 7. Могућност одабира деце жељене ликовне технике и материјала током пројекта

Графикон 7 нам даје податке и мишљења анкетираних васпитача о могућности одабира деце жељене ликовне технике и материјала током пројекта. На основу анкете уочава се да 45% васпитача сматра да деца увек могу самостално и по жељи да одаберу ликовне технике и материјале током реализације пројекта. 44% анкетираних васпитача сматрају да деца врло често одабирају ликовне технике и материјале током пројекта, док 11% анкетираних су изјавила да то деца чине релативно често. Ни један васпитач није изјавио да то деца готово никада или никада не чине.

4. ДИСКУСИЈА

Подстицање деце на развој ликовног стваралаштва је важан део њиховог креативног и интелектуалног развоја.

Постављена хипотеза 1 која гласи: Васпитач нуди различите видове подстицаја деци кроз различите технике и материјале у циљу развоја ликовног стваралаштва је делимично потврђена. У свом раду васпитачи нуде различите технике и то цртање (44% анкетираних васпитача), сликарске технике (37% анкетираних васпитача), пластично обликовање (19% анкетираних васпитача) током развоја теме или пројекта. Они то врло често чине (59% анкетираних васпитача) и готово увек 33% анкетираних васпитача. Деца увек имају могућност да одаберу жељене ликовне технике и материјале и на основу анализе уочава се да 45% васпитача то деци увек омогућавају а 44% анкетираних васпитача је изјавила да деца врло често то чине. Васпитачи током теме или пројекта нуде разноврсни материјал и то њих 81% чини свакодневно, а 19% васпитача то чине повремено.

У понуђеној анкети акценат је био на ликовним техникама и материјалима током реализације теме/пројекта у оквиру вртића. Сам развој ликовне уметности код деце се свакако развија помоћу цртаће и сликарске опреме, техникама цртања и сликања, али и уз помоћ радионица и курсева, посете музејима и галеријама, инспирацијама из природе и свакодневног живота али и помоћу похвале и подршке. Деци је потребно понудити и изложбе као и учење од других уметника. Ова питања су се могла наћи и у размишљањима васпитача и део ових активности се свакако спроводе у вртићу и зависе у коликој мери ће се спроводити искључиво од одабира теме/пројекта али и заинтересованости деце. Све ове технике и материјали могу помоћи деци да развијају свој ликовни таленат и изразе своју креативност. Веома је важно да се подржи њихова радозналост и ентузијазам према уметности и да им се омогући да се играју и експериментишу са различитим техникама и материјалима током боравка деце у вртићу.

Хипотеза 2 која гласи: Васпитач релативно често нуди деци готове (произведене) материјале у свом раду није доказана. Васпитачи нуде разноврсни материјал у оквиру пројекта и то свакодневно што је изјавило 81% васпитача. Васпитачи нуде деци и готове

(произведене) материјале али то није главни одабир приликом реализације теме/пројекта. Васпитачи се углавном одлучују за полуструктуриране и неструктуриране материјале приликом реализације теме/пројекта и то им је главни мотив за развој дечијег ликовног стваралаштва.

Хипотеза 3 која гласи: деца највише користе просторно пластично обликовање у свом раду током реализације пројекта није доказана. Васпитачи током реализације теме/пројекта највише деци нуде цртање (44% анкетираних васпитача), следе сликарске технике (37% анкетираних васпитача), док је најмање заступљено просторно пластично обликовање као ликовна техника која се примењује у оквиру теме/пројекта. У оквиру реализације пројекта васпитачи најчешће нуде цртаћу и сликарску опрему, примењују различите технике цртања и сликања и примењују оно што је деци блиско и познато и у чему су веома успешна. Оно што је потребно васпитачима је додатна обука, семинари и стручно усавршавање да би се ослободила стереотипа и устаљених навика које су биле ранијим програмима. Нове „Године узлета“ омогућавају различите приступе и одабир различитих начина развоја дечијег ликовног стваралаштва а васпитачи као носиоци посла ће током времена пронаћи начине и методе који ће одговарати и њима као професионалцима али и деци да развијају ликовно стваралаштво.

Хипотеза 4 која гласи: васпитач укључује родитеље у реализацију пројекта у циљу развоја ликовног стваралаштва деце је доказана. Васпитачи укључују родитеље у васпитно образовни рад (56% анкетираних васпитача), а 44% то чини понекад. На основу обраде података уочено је да 37% родитеља долазе у групу и учествују у раду, 33% родитеља доносе материјал, а 30% дају предлоге и идеје везано за пројекат. Овај податак је охрабрујући и уочава се да васпитачи имају равноправног учесника у подстицању дечијег ликовног стваралаштва.

5.ЗАКЉУЧАК

Ликовно стваралаштво деце у вртићу има кључну улогу у развоју њихове креативности, фине моторике и изражавању емоција. Ликовно стваралаштво у вртићу треба да буде забавно и подстицајно искуство које подржава развој деце на многе начине. Важно је да се деца фокусирају на процес стварања уместо на крајњи производ, да се деца охрабрују и да истражују своју креативност на свој начин.

Подстицај ликовног стваралаштва код деце се омогућава уз помоћ различитих материјала и опреме. Васпитачи у оквиру свог рада обезбеђују деци широк спектар ликовних материјала као што су различите врсте папира, боја, колаж материјала, четкица, фломастера, глине, пластелина итд. Деци се пружа могућност да истраже различите технике и материјале. У свом раду током реализације теме или пројекта васпитачи обезбеђују деци да се слободно изражавају, да цртају, сликају или обликују. Васпитачима је потребно да се ослободе стереотепа и да децу не ограничавају њихову креативност темама или упутствима за рад већ је потребно да их пусте да сами истраже своју креативност. У раду васпитачи организују посету музејима, галеријама уколико у њиховом месту оне постоје али је то и даље сведено на једну или две посете током године и то искључиво уколико је повезано са датом темом или пројектом. Још увек је васпитачима потребна подршка да се упусте у реализацију активности у отвореном простору где ће деца моћи да нађу инспирацију из природе и околине и изван окружења вртића. Васпитачи током ликовног изражавања деце постављају питања „Шта си то нацртао/ла“ и подстичу децу на разговор, али се не усмеравају на питања као што су: „Шта си желео/ла да постигнеш овим цртежом?“, „Шта осећаш док радиш на свом пројекту?“ и слична питања којим би подстакли децу да размишљају о својим радовима и изразили своје мисли и осећаје.

Васпитачи током рада примењују групне пројекте где се организује заједнички пројект групе где се промовише сарадња и тимски рад међу децом. У раду се примењује да деца направе велику слику али се мање користи просторно пластично обликовање које је веома интересно деци. Нови програм „Године узлета“ омогућава вртићу, деци и

васпитачима да се умреже са локалном уметничком заједницом. Потребна је већа сарадња вртића са локалним уметницима који могу доћи у вртић као гостујући предавачи или водитељи радионица који могу обогатити искуство деце и помоћи им да се упознају са различитим уметничким техникама и тако развијају своје ликовне способности. У вртићима се примењују изложбе радова где се организују изложбе дечијих радова и ово дељење са родитељима и другом децом подстиче њихово самопоуздање и осећај постигнућа. Ове изложбе би требало да се изместе и изван простора вртића где би и локална заједница била укључена и где би се могао видети ликовни развој деце.

Васпитачи у вртићу дају подршку индивидуалном стилу деце. Свако дете има свој јединствени ликовни стил и темпо развоја. Васпитачи не упоређују децу и не притискају их да стварају онако како би мислили да би требало али још увек постоји шаблонски рад деце и зависи од особина и карактера васпитача. Потребно је да васпитачи подржавају дечији индивидуални изражај и напредак. Васпитачи би требало да подстичу децу да разумеју да грешке нису лоше. Потребно је да се деца похвале за труд који улажу и да се подстакну да их исправе и уче из њих.

За развој ликовног стваралаштва код деце васпитачи током реализације теме или пројекта примењују разноврсне активности. Они поред цртања и сликања укључују и разноврсне ликовне активности као што су моделовање, колаж, текстилне играчке, са децом се израђују маске и сличне активности како би се развиле различите дечије вештине и интереси. Кључно је да се приступ ликовном стваралаштву код деце у вртићу темељи на подршци индивидуалних креативности и развоју вештина, а не на стварању „савршених“ радова. Васпитачи подстичу да деца уче и расту кроз процес стварања уметности, да се осећају слободно да истражују и изражавају себе на креативан начин.

ЛИТЕРАТУРА

1. Бренеселовић, Д., Крњаја, Ж., Бацковић, С.(2022) Водич за уређење простора у дечијем вртићу: простор у складу са Основама програма ПВО „Године узлета“. Београд: Министарство просвете, науке и технолошког развоја
2. Бренеселовић, Д., Крњаја, Ж., Јовановић, М., Сјеничић, Г. (2022) Стратегија заједничког развијања програма у складу са специфичностима појединих узраста деце. Београд: Министарство просвете, науке и технолошког развоја
3. Карлаварис, Б., Келбли, Ј., Станојевић-Кастори, М. (1986). Методика ликовног васпитања предшколске деце. Београд: Завод за уџбенике и наставна средства
4. Крњаја, Ж., Бренеселовић, Д. (2022). Водич за развијање теме/пројекта са децом: Интегрисан приступ учењу кроз теме/пројекте у складу са Основама програма ПВО „Године узлета“, Београд: Министарство просвете, науке и технолошког развоја
5. Мијаиловић, Г. (2012). Игра у предшколском курикулуму. Београд: Задужбина Андрејевић
6. Станојевић-Кастори, М., Каменов, Е., Пантелејева, Л.В. (1987). Ликовно обликовање у дечијим вртићима СФРЈ и СССР. Београд: Завод за уџбенике и наставна средства

Интернет странице:

1. <https://www.vaspitacns.edu.rs/predmet94.php/>

Прилог: Упитник за васпитаче

Ликовно стваралаштво у оквиру пројекта

Анкетни упитник који следи у наставку користиће се приликом израде мастер рада.

Упитник је анониман, добијени резултати користиће се искључиво у сврхе истраживања.

Упитник служи за прикупљање података који ће бити показатељи важности ликовног стваралаштва, као и које ликовне технике су најзаступљеније у оквиру пројекта.

1. Пол

- мушки
- женски

2. Старосна структура

- до 30 година
- од 31 до 40
- од 41 до 50
- преко 51 године

3. Степен стручне спреме

- Виша школа
- Висока школа
- Специјалистичке студије
- Академске студије

- Мастер студије

4. Укупан радни стаж у предшколској установи

- до 5 година
- од 5 до 15 година
- од 16 до 20
- преко 20 година

5. На који начин подстичете ликовно стваралаштво код деце?

- _____

6. Да ли је ликовно стваралаштво довољно заступљено у вашем ВО раду

- да
- не

7. Да ли у оквиру пројекта нудите разноврсне ликовне материјале

- свакодневно
- повремено
- недовољно

8. Учествујете ли активно у развијању пројекта и ликовним активностима које се одвијају у оквиру истог

- увек
- често
- ретко

9. Да ли родитељи учествују у развијању теме / пројекта?

- да
- понекад
- никад

10. Ако родитељи учествују, на који начин?

- доносе материјал
- дају предлоге и идеје везано за пројекат
- долазе у групу и учествују у раду

11. Да ли деца имају прилике да у оквиру пројекта често користе различите ликовне технике и материјале?

- врло често
- свакодневно
- понекад

- готово никад

12. Које ликовне технике деца најчешће користе?

- цртање
- сликарске технике
- просторно пластично обликовање

13. Да ли је физичка средина подстицајна и материјали лако доступни?

- да
- не

14. Да ли у свом раду користите следеће материјале у оквиру теме / пројекта?

- полуструктуриране
- неструктуриране
- готове (произведене) материјале

15. Које најчешће користите?

- полуструктуриране (тесто, пластелин)
- Неструктуриране (каменчиће, шкољке, разно семење, лишће)
- Готове (произведене) материјале (кутије, флаше)

16. Да ли ове материјале често користите у оквиру теме/пројекта?

- увек
- врло често
- релативно често
- готово никад
- никад

17. Да ли деца имају могућност одабира ликовних техника, материјала током пројекта?

- увек
- врло често
- релативно често
- готово никад
- никад